

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

**Evangelizace
v pojetí Tomáše Halíka**

Kamil Vystavěl

Katedra praktické teologie
Vedoucí práce: Prof. ThDr. Pavel Filipi
Studijní program: B6141 Teologie
Studijní obor: Evangelická teologie (jednooborová)

Praha 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Evangelizace v pojetí Tomáše Halíka napsal samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze dne 18. dubna 2013

Kamil Vystavěl

Bibliografická citace

Evangelizace v pojetí Tomáše Halíka: bakalářská práce / Kamil Vystavěl;
vedoucí práce: Pavel Filipi. Praha, 2013. 55 s.

Anotace

Práce je zaměřena na význam pojmu evangelizace a na to, jak mu rozumí Tomáš Halík. Shromážděné a utříděné příspěvky z jeho knih dávají nahlédnout do jeho úvah o podstatných prvcích evangelizace a o způsobech evangelizace v současnosti. Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola obsahuje krátké představení pojmu evangelizace z několika zdrojů, díky čemuž se stává zřetelným, že Halíkovo pojetí je do určité míry polemikou s některými aktuálními způsoby evangelizace vycházejícími z nedostatečného pochopení tohoto pojmu. Následuje rozbor české společnosti, v jejímž kontextu má být evangelium hlášáno, a dále přehled různých příspěvků ukazujících, že evangelizace se na různých rovinách projevuje různými způsoby. Základem pro všechny tyto způsoby je vztah lásky křesťanů k ostatním lidem. Třetí kapitola se zabývá předpoklady, které umožňují tento vztah. Je to především víra, avšak víra ve specifickém významu, která je zároveň i cílem evangelizace. Čtvrtá kapitola shrnuje Halíkovo pojetí evangelizace a v závěru autor práce předkládá a hodnotí ty Halíkovy důrazy, které považuje za zvlášť významné.

Klíčová slova

Evangelizace, misie, křesťanství a společnost, víra, sekulární společnost.

Summary

Evangelization in the Conception of Tomáš Halík. The thesis is directed at the term of evangelization and at Halík's understanding of it. The contributions collected and sorted from his books provide a look into his thoughts about essential elements of the evangelization and about ways of evangelization nowadays. The thesis is divided into four chapters. The first chapter contains a short presentation of the evangelization from several other sources. It shows that the Halík's conception is in certain degree polemic with some present ways of evangelization that result from the misunderstanding of the term. The following chapter includes analysis of the Czech society where the Gospel is to be proclaimed. This chapter also contains some various contributions showing that the evangelization manifests itself on different levels by different ways. The basis for all these ways is relationship of Christian love to other people. The third chapter is about preconditions that make possible this Christian love. It is primarily faith but faith in a very specific meaning. This faith is also the aim of the evangelization. The last chapter sums up the Halík's conception of the evangelization and at the conclusion the author of the thesis presents and evaluates some of the Halík's emphasises that he regards as especially important.

Keywords

Evangelization, mission, Christianity and society, faith, secular society.

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu Prof. ThDr. Pavlu Filipimu za cenné rady a připomínky.

Obsah

Obsah.....	6
Úvod.....	7
1. Pojem evangelizace.....	8
2. Mnoho podob evangelizace.....	13
2.1. Analýza české společnosti.....	13
2.2. Přehled přístupů napříč Halíkovými knihami.....	18
2.2.1. Dialog s druhými - vzdát se vlastnictví Boha.....	21
2.2.2. Nazvat bratry ty, kteří bratry nejsou – vytvářet blízkost.....	22
2.2.3. Smířená různost – místo pro pravdu.....	23
2.2.4. Oslovit Zachea.....	25
2.2.5. Svědčit o „království nemožného“ - solidarita.....	27
2.2.6. Inkulturace evangelia.....	28
2.2.7. Nová cesta evangelizace – láska.....	31
3. Předpoklady a cíle evangelizace.....	34
3.1. Metanoia.....	34
3.2. Víra.....	37
3.2.1. Rozdíl mezi vírou a přesvědčením.....	37
3.2.2. Význam pochybností a krizí víry.....	39
3.2.3. Eschatologický charakter víry.....	40
3.3. Minout se cíle.....	42
4. Shrnutí.....	45
4.1. Jít na hlubinu.....	45
4.2. Porozumět sobě a světu.....	46
4.3. Tvořit svobodný prostor.....	46
Závěr.....	49
Seznam literatury.....	55

Úvod

V základu křesťanské víry stojí evangelium. Proto k ní zcela neodmyslitelně náleží také jeho hlásání. Kdyby se k lidským uším nedostalo evangelium, vůbec by neexistovala křesťanská víra, a kdyby evangelium umlklo, zmizela by tato víra spolu s ním. A ten, kdo evangelium přijímá, nezůstává němým příjemcem zpráv, ale je formován tak, aby dobrou zprávu nesl a předával dál.

Mnoho evangeliem zasažených lidí se zabývalo a zabývá tím, jakým způsobem může či má být tato zpráva předávána dalším lidem. Neboť zprávu lze předat v různých podobách, přičemž někdy ji adresát přijme, jindy nikoli. Je nesmyslné mluvit česky na Itala nebo co nejhlasitěji křičet na hluchého. Stejnou zprávu je třeba podávat různými způsoby v různých kulturách, na různých místech, lidem různého věku. Každá země má svůj jedinečný historický vývoj, je z vnějšku i zevnitř ovlivňována specifickými činiteli a utváří tak vlastní svébytnou kulturu, v níž musíme hledat přijatelné formy sdílení dobrých zpráv.

Prof. PhDr. Dr. Tomáš Halík, narozený roku 1948, je profesorem Filosofické fakulty Univerzity Karlovy a současně farářem Akademické farnosti v Praze. Je vzdělán v oborech filosofie, sociologie, psychologie, teologie a religionistiky. Ve svých knihách nabízí českému čtenáři osobitý pohled na českou a evropskou společnost. Propojením znalostí z více oborů analyzuje současné duchovní klima naší země. Z rozličných témat jeho knih vybírám jediné: Co pro Tomáše Halíka znamená evangelizace, neboli jakým způsobem může či má být evangelium předáváno v tomto státě a v této době. Ze všech vydaných titulů se omezují na knihy vydané od roku 2002 do současnosti¹.

¹ Stranou jsem ponechal knižně vydané rozhovory a tyto knihy: HALÍK, Tomáš. *Prolínání světů: ze života světových náboženství*. Praha: Nakladatelství Lidové

1. Pojem evangelizace

Slovo evangelizace pochází z řeckého εὐαγγελίσεισθαι, tzn. zvěstovat dobrou zprávu, hlásat evangelium. Kristovi učedníci dostali od svého mistra poslání hlásat dobrou zprávu po celém světě. Pojem evangelizace má tedy stejný význam jako pojem misie, což je slovo odvozené z latinského missus – poslaný a missio – poslání. V apoštolské exhortaci Evangelii nuntiandi papež Pavel VI. píše: „Evangelizovat znamená pro církev přinášet radostnou zvěst všem společenským vrstvám a třídám a jejím vlivem zevnitř přetvářet lidi samotné, vytvářet z nich nové lidstvo.“² Zdůrazňuje, že evangelizace je velmi širokou a bohatou skutečností, která byla často definována příliš úzce, takže jedna ze součástí evangelizace byla vyvýšena nad ostatní. To však znamenalo nebezpečí zkreslení a nepochopení pojmu evangelizace.

Ačkoli cílem evangelizace je vnitřní proměna člověka, tato proměna nezůstává u jednotlivce, ale má vliv na široké společenství lidí. Pavel VI. mluví o evangelizaci kultury, avšak to nesmí znamenat unifikaci různých kultur, nýbrž spojení evangelia s nimi. Evangelium potřebuje konkrétní složky kultury k tomu, aby v ní mohlo účinně působit, ale nesmí upadnout „do poddanství“ některé z lidských kultur.³ Všichni křesťané jsou povoláni ke svědectví o Kristu svým vlastním životem.⁴ Vedle toho náleží k evangelizaci výslovné hlásání Ježíšova „jména, učení, života, zaslíbení, království a tajemství“⁵. Ten, kdo svědectví života a slova vnímá, chápe a přijímá, dochází vnitřní proměny, která se zevně projevuje mimo jiné tím, že tento

noviny, 2006.

HALÍK, Tomáš. *Divalo pro anděly: život jako náboženský experiment*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010.

2 *Evangelii nuntiandi*, s. 17.

3 Tamtéž, čl. 19, s.18.

4 Tamtéž, čl. 21, s. 18–19.

5 Tamtéž, s. 19.

člověk vstoupí do společenství církve a přijímá svátosti.⁶ Jako potvrzení toho, že člověk skutečně přijal evangelium, je skutečnost, že se tento člověk stává sám svědkem toho, co přijal.⁷

Podle některých pojem evangelizace zahrnuje dva pojmy: „první evangelizace“ a „nová evangelizace“⁸. Vymezení těchto pojmů podle teologického slovníku je následující: „První evangelizace je ta, která seznamuje s novostí nacházející se v Kristu Vykupiteli, jenž přichází „k chudým“, aby je osvobodil, proměnil a duchovně očistil a usadil do církve.“⁹ Proces evangelizace se nezastavuje u jednotlivce, ale má své důsledky pro celou společnost. Míjí se tím evangelizace kultury zahrnující proměnu společenství rodiny a dalších institucí, neboť proměnou srdce a smýšlení jednotlivců jsou ovlivňována všechna společenství, v nichž žijí. Evropská společnost prošla v minulosti procesem „první evangelizace“, která nyní pokračuje ve světě, kde evangelium může a má znít jako zcela nová a dosud neznámá zvěst.

Pojem „nová evangelizace“ začal používat papež Jan Pavel II.¹⁰ Tento pojem byl v církvi přijat a získal specifický význam. Souznačně bývají užívány též pojmy druhá evangelizace, re-evangelizace nebo nový stupeň evangelizace. Zatímco se první evangelizace zaměřuje na místa, kde evangelium dosud hlásáno nebylo, nová evangelizace je namířena tam, kde již „v minulosti obyvatelstvo přijalo křesťanskou víru, avšak v současnosti žije v sekularizovaném světě, který odmítá jakékoli náboženské hodnoty a pouze toleruje osobní náboženskou víru, někdy na ni dokonce přímo útočí nebo jí

6 Tamtéž, čl. 23, s. 20.

7 Tamtéž, čl. 24, s. 20–21.

8 Toto pojmové rozlišení nalézáme v Římsko-katolické církvi.

9 FISICHELLA, *Dictionary*, s. 287.

10 Např. PAVEL, Jan. *Redemptoris Missio: Encyklika Jana Pavla II. O stálé platnosti misijního poslání ze 7. prosince 1990*. 1. Praha: Zvon, 1994 .

brání nepřímou...“¹¹ Jinými slovy, oblastí zájmu nové evangelizace je západní „post-křesťanský“ svět. Jedná se o zcela novou situaci, která není srovnatelná s žádným obdobím v dějinách církve.¹²

Dovolím si poznamenat, že rozdělení na první a druhou či novou evangelizaci je poněkud zavádějící, neboť evangelizace je v podstatě nikdy nekončícím procesem. Takto zvolené pojmy mohou vyvolávat představu, že se Evropa jako celek kdysi stala křesťanskou, avšak v posledních stoletích zase přestala být křesťanskou. Jistě je možné říci, že Evropa byla v jistém smyslu křesťanská, že křesťanství se stalo silným jednotícím prvkem evropské společnosti. Avšak nemůžeme se domnívat, že by v té době byli všichni obyvatelé vskutku křesťané. Evangelizace nikdy nebyla dokončena, všeobecným křtem obyvatelstva a jeho účastí na náboženských obřadech se sotva mohl tento úkol naplnit. Církev v každé době potřebovala slyšet radostnou zvěst nově a svěže a nikdy nemohl být zcela dokonán cíl evangelizace, totiž aby jeden každý člověk byl vnitřně proměněn a očištěn Kristem.

Jestliže výzvy papeže Jana Pavla II. k nové evangelizaci měly být především povzbuzením k pokračování misijního úsilí, ke svědectví o Boží lásce k lidem nejen na dalekých a křesťanstvím netknutých místech planety, ale také a především tam, kde křesťané již dlouho žijí, pak asi není mnoho důvodů k rozlišování pojmů první a druhá/nová evangelizace. Nicméně pojem nová evangelizace je nyní v Římsko-katolické církvi patrně jedním z nejfrekventovanějších slov, na toto téma se píše knihy, pořádají semináře, vydávají časopisy¹³, vzniklo mnoho různých, především laických hnutí na podporu evangelizace, v roce 2010 vznikla v Římské kurii Papežská rada pro

11 FISICHELLA, *Dictionary*, s. 287.

12 Srov. FISICHELLA, *Dictionary*, s. 275.287–291.

13 Např. časopis *Milujte se!* nesoucí podtitul: *Časopis pro novou evangelizaci*.

podporu nové evangelizace, na toto téma se v roce 2012 konala biskupská synoda v Římě atd.

Tomáš Halík nejednou ve svých knihách naráží na výzvy Jana Pavla II. k nové evangelizaci a především na to, jak tyto výzvy byly v církvi pochopeny. Není snadné vytvořit přehled všech aktivit, jejichž motorem se stalo neustálé burcování k nové evangelizaci, byť i jen na území České republiky, abychom mezi nimi našli ty, které měl Halík na mysli při psaní svých poznámek k evangelizaci. Není, zdá se, příliš obtížné vybudit uvnitř církve spoustu horečnatých aktivit pokoušejících se naplnit úkol evangelizace uprostřed západní společnosti, ale obtížné je správně pochopit tento nesnadný úkol a díky tomu jej také vhodným způsobem vykonávat. Pokud budeme brát zřetel k definici evangelizace papeže Pavla VI., můžeme říci, že Halík kritizuje v první řadě přístupy k evangelizaci kultury, což plyne z toho, jakým způsobem je křesťany chápána současná sekulární společnost. Proti tomu nabízí nové pochopení procesu sekularizace jako důsledek působení křesťanství uvnitř západní kultury, např. nalézá v ateismu pozitivní hodnoty i jistý druh náboženské zkušenosti, odkrývá latentní či implicitní formy křesťanské víry v tzv. sekulárním humanismu. Vedle toho ukazuje, že je kladen přílišný důraz na svědeckví slovy. Vidí také problém v nesprávném pochopení toho, co je cílem evangelizace, neboť vnitřní proměna života člověka, která je ve své podstatě velmi složitým, dlouhodobým a namáhavým procesem, může být nepříjemně zjednodušena. Pro Halíka není důležité rozlišení na první a druhou/novou evangelizaci, neboť v každém případě musí křesťané vyjít mezi ostatní lidi, žít s nimi, porozumět jim i jejich kultuře a chápání světa, a tam neustále hledat vhodné způsoby, jak dobře vyjádřit a předat to nejcennější.

Přípravný dokument pro zmíněnou biskupskou synodu, konanou v říjnu roku 2012 v Římě, obsahuje zmínky o tom, že pojem nová evangelizace bývá nepochopen, a to v církvi i ve společnosti. Nová evangelizace má být charakterizována odvahou hledat skutečně nové cesty v nových okolnostech, v nichž se křesťané ocitli.¹⁴ Nelze ji tak úplně vymezit vůči pojmům pastorače a první evangelizace, neboť to vše je vnitřně provázáno a spíše než o různé oblasti činnosti církve jde o jeden komplexní proces v rámci toho, co znamená „být křesťanem“ a „být církví“.¹⁵ Text obsahuje výzvy k hlubšímu pochopení současné společnosti a překonání obranných pozic vůči ní, neboť snaha zachovávat současný stav, uzavírat se do sebe nebo dokonce obracet se k minulosti je pro církve slepou cestou.¹⁶ Jelikož církve může předávat jen tu víru, kterou sama žije, je základem k evangelizaci skutečná a živá víra uvnitř církve.¹⁷ Z textu vybírám jen některé důrazy, avšak chci ukázat, že Tomáš Halík se svými příspěvky k evangelizaci klade podobné důrazy. A z toho plyne, že se Halík trefuje do současných problémů, kterých si všímají i jiní.

14 Srov. *New evangelization: Lineamenta*, kap. I., čl. 5.

15 Tamtéž, kap. I., čl. 10.

16 Tamtéž, kap. I., čl. 7.

17 Tamtéž, kap. I., čl. 12.

2. Mnoho podob evangelizace

2.1. Analýza české společnosti

Chceme-li proniknout do Halíkova pojetí evangelizace, je dobré zabývat se nejprve tím, kam míří, koho má před očima. Je to především česká společnost. Spolu s ní také do jisté míry Evropa a tzv. západní svět, vždyť Česká republika je součástí tohoto celku a je neustále ovlivňována západním duchovním klimatem. Mnohé z toho, co platí pro Evropu jako celek, platí také pro Českou republiku. Kniha *Vzýván i nevzýván* sleduje vývoj evropského křesťanství, z něhož je třeba zdůraznit především novověkou sekularizaci. Plody sekularizace jsou mimo jiné ateismus a komunismus. Oba společně velmi výrazně zapůsobily na českou zemi. Podívejme se na několik rysů, které charakterizují současnou společnost.

Posvátno nezmizelo, ale bývá vyhledáváno na nových místech. Vlivem novověké kritiky náboženství vznikla domněnka, že posvátno již není potřebné. Byly rozbity mnohé představy o Bohu. Náboženství bylo vtěsnáno do prostoru určeného pro rozumné morální jednání. Lidé přestali vyhledávat posvátno v náboženských společenstvích. Tím však posvátno nebylo zrušeno, spíše se jen ztratil vědomý zřetel na něj, či kontakt s ním. Ale touha „překročit sféru racionálního“ a „vystoupit ze všední každodennosti“¹⁸ neutichla. Na místo posvátna se ve společnosti postavily a stavějí laciné náhražky. Jako příklady lze uvést fascinaci zkázou a násilím¹⁹, peníze a zisk jako smysl a cíl veškerého počínání²⁰ nebo média, která integrují společnost,

18 *Noc zpovědníka*, s. 184. Pozn.: Jelikož bude většina citací v této práci z Halíkových knih, vynechávám při odkazech na ně jméno autora.

19 Srov. tamtéž, s. 171–186.

20 Srov. *Stromu zbývá naděje*, s. 34–38.

nabízejí výklad světa a dávají lidem společnou zkušenost.²¹ Z jiného hlediska můžeme hovořit o stěžejní trojici hodnot, která ovládla Evropský prostor: „rychlost, blahobyt, zábava“, přičemž tyto hodnoty lze chápat jako pokusy o vytěsnění či překonání strachu z konečnosti života a snahy dobrat se chybějící radosti.²²

Výrazným momentem české společnosti je její nesmířená komunistická minulost. Při přechodu z totalitního na demokratický stát nedošlo k revolučnímu vypořádání se s padající vládou. Společnost však spíše upadla do opačné extrémní pozice, totiž že nejlepší je na onu stinnou část našich dějin tiše zapomenout. Ukazuje se, že správná není žádná z těchto variant, a nesmířená minulost se odráží v „neblahé relativizaci všech mravních hodnot“²³, neboť jestliže se rozhodneme neposuzovat vlastní minulost, snadno propadneme ztrátě soudnosti. A tak z uzavřené netolerantní ideologie proběhl velmi rychle přechod k zásadě „vše je dovoleno“²⁴. Možná také křesťané mají přispět ke změně tohoto stavu, vždyť smíření a odpuštění jsou činy duchovní povahy.

České církve nesou z minulosti utržené rány. Vytrvalým dlouholetým úsilím se podařilo vytlačit působení církví z veřejného prostoru v očekávání, že tak budou chřadnout a postupně zaniknou. K tomu přistoupila také přímá represe a administrativní šikana. Výrazně byly ochromeny na intelektuální rovině, protože jejich „nejlepší učitelé postupně putovali na léta do komunistických vězení“²⁵. Nejen státní politika, ale také církve na tom nesou svůj díl odpovědnosti, neboť nebyly schopné nastalou situaci vzít na vědomí a reagovat na ni. Kostely v takové situaci těžko mohly být místy, kde se

21 Srov. *Vzýván i nevzýván*, s. 23–25.38–40.

22 Srov. *tamtéž*, s. 183–194.

23 *Vzdáleným nablízku*, s. 212.

24 *Tamtéž*, s. 212.

25 *Noc zpovědníka*, s. 134.

vyučuje křesťanské moudrosti a zůstává otázka, zda to můžeme očekávat nyní.

Ateistická ideologie měla poučit všechny o tom, že křesťanství a náboženství vůbec je zbytečným a člověka obtěžujícím parazitem. Přesto však je dnes zřejmé, že náboženství je jakási antropologická konstanta, neboli to, co „patří k životu člověka právě tak základně a přirozeně jako například oblast etická, estetická nebo erotická“²⁶. Jestliže se však lidé přestali o tuto neoddelitelnou součást lidského života starat, není nic divného, že je zanedbaná a málo rozvinutá. Náboženství a příslušnost k němu se interpretuje jako podivínský, někdy i fanatický životní styl, což prozrazuje nikoli svobodnou otevřenost, ale spíše odmítavý postoj vůči náboženství. Mezi sekulární společností a církví stojí z obou stran vybudovaná „barikáda předsudků a fóbii“²⁷. I uvnitř církve lze nalézt u mnoha lidí zanedbanou náboženskou sféru života a vedle toho bortící se tradiční církevní struktury mj. v důsledku nedostatku duchovních.

Pro českou společnost je typický odstup od církevní formy křesťanství. Analogicky lze i mezi křesťany nalézt specifický „výraz české zbožnosti“, který je poněkud střízlivý či civilní. Obojí Halík zastřešuje pojmem „plachá zbožnost“²⁸. Příčinu toho nalézám v pohnutých dějinách českých zemí. Konfesijní boje a rekatolizace přinesly své trpké plody. Rozmohl se formalismus a povrchní zbožnost. Píše:

Obrodné impulzy často nenacházely prostor uvnitř církve. [...] Lidé si zvykli hledat odpovědi na podstatné otázky života jinde než pod kazatelnami církví. [...] Když se zamýšlím nad českou kulturou posledních dvou staletí, nacházím

26 *Noc zpovědníka*, s. 137.

27 *Tamtéž*, s. 141.

28 *Vzdáleným nablízku*, s. 89.

to nejživější a nejzajímavější mimo tradiční, oficiální, institucionální prostor církve.²⁹

Avšak spíše než ateistické smýšlení se u mnoha lidí objevuje odpor k církvím či vzdor vůči nim, tedy antiklerikalismus. Zároveň ten, kdo se hlásí ke křesťanské církvi, „většinou vzbuzuje spíš směs tázavého podivu a lhostejnosti a jen zřídka agresivně negativní reakce“³⁰.

To však neznamená, že by Češi byli uzavření vůči Bohu. V nitru mnohých může být a často i skutečně je mnohem více než religiozita typu „v Boha nevěřím, ale něco nad námi musí být“³¹, kterou Halík označuje jako „něcismus“. V „plaché zbožnosti“ se skrývá Zacheus schovávající se v listí fíkovníku, který přece jen, ač z určitého odstupu, chce zahlédnout procházejícího Ježíše.³² Tímto přirovnáním nebo pojmem „částečně identifikování“ lze označit jednu početnou část dnešní české společnosti. Jsou to lidé „s upřímným duchovním zájmem, ale s jistým odstupem od církvi“³³, lidé ve stavu „duchovní senzibility či duchovního hledání“³⁴. Někteří přicházejí do církve a zakotví v ní, pro jiné je jen dočasným útočištěm, další zůstávají napořád za jejími hranicemi. Mnoho lidí se potácí v duchovních proudech, které kolem nich víří, a není schopno nalézt pevný základ, na němž by mohli s jistotou stát. Je otázkou, zda budou křesťané schopni nabídnout takovým hledačům porozumění a tak jim posloužit.³⁵

Halík přisuzuje významné místo ve společnosti tzv. sekulárnímu humanismu. Staví přitom na přesvědčení, že sekulární společnost je logickým důsledkem, plodem křesťanské víry, neboť díky ní byl stažen dolů z říše

29 Tamtéž, s. 90–91.

30 *Oslovit Zachea*, s. 468.

31 *Vzdáleným nablízku*, s. 92.

32 Jde o oblíbený Halíkův obraz, o němž bude ještě pojednáno (oddíl 2.2.4, s. 25).

33 *Oslovit Zachea*, s. 466.

34 Tamtéž, s. 469.

35 Srov. též *Církev a „částečně identifikování“*.

posvátného jak přírodní, tak politický svět. Proto je třeba pohlížet na sekulární společnost jako na určitou a v současnosti převládající podobu křesťanství, přestože je tato podoba „laická, anonymní a v mnohém heterodoxní“³⁶. A právě sekulární humanismus se svojí vášnivou láskou k člověku je duchovním proudem, který vyrůstá z křesťanství a který má k humanismu křesťanskému velmi blízko. Halík jej nazývá „nechtěným dítětem západního křesťanství“³⁷, které se mnohdy ke svému původu nehodlá přiznat. Avšak právě zde je příležitost, styčné místo pro navázání smysluplného a vzájemně obohacujícího vztahu mezi křesťany a společností.

Velké základní hodnoty západní kultury, jako je „politická a hospodářská demokracie, zásady lidských práv a občanských svobod, právní stát“³⁸ jsou výsledkem dlouhého postupování křesťanské zvěsti kulturou. Je možné vysledovat jejich vznik a uplatnění uvnitř křesťanských společenství. Důležité však je, že všechny tyto hodnoty zakládá víra. Nikoli víra chápaná jako přesvědčení o pravdivosti určitých tvrzení o člověku nebo o Bohu, ale víra znamenající životní postoj, který se v důvěře a naději otevírá budoucnosti a překonává pokušení lhostejnosti a rezignace. Člověk, který vidí v každém člověku jedinečnou bytost nedozírné hodnoty a který se staví na obranu důstojnosti svobodného svědomí nebo třeba dosud nenarozeného dítěte, takový člověk, přestože se výslovně nepřiznává k Bohu, jenž zakládá hloubku a význam lidského života, se k němu vztahuje. V takovém životním postoji Halík nalézá víru, která si před sebe nestaví modlu ideálního člověka nebo sebe sama, ale je otevřena nejhlubšímu tajemství skutečnosti a může být nazvána implicitní vírou v Boha, neboť se zříká sebe sama, vychází z vlastního sobectví a nasazuje sebe sama pro druhé.

36 *Vzýván i nevzýván*, s. 61.

37 *Chci, abys byl*, s. 228.

38 *Co je bez chvění, není pevné*, s. 183.

Halík se nespokojuje s laciným hodnocením společenských jevů, ale odkrývá jejich příčiny a základy, na nichž stojí, aby tak mohly být lépe pochopeny. Tato snaha, při níž Halík dokonce nalézá mnohé pozitivní rysy a prvky uvnitř sekulární společnosti, je zajisté velmi významná pro hledání správného vztahu mezi křesťany a ostatní společností, poněvadž je podnětem pro otevření nových obzorů v chápání současné společenské situace.

2.2. Přehled přístupů napříč Halíkovými knihami

Snad v každé knize narazíme na téma evangelizace, ale většinou se k němu autor dostává pouze v kontextu úvah nad jinými tématy. To nám umožňuje nahlédnout na naše téma pokaždé z (alespoň mírně) odlišné perspektivy. V sedmi kratších oddílech, inspirován jednotlivými pasážemi, nastíním různé postřehy z přečtených knih. Jako klíčová pasáž se mi jeví konec čtvrté kapitoly knihy *Dotni se ran*:

Neměli jsme onu výzvu Jana Pavla II. k „nové evangelizaci“ Evropy, zesměšňovanou odpůrci jako romantický sen o nové rekonkvistě a diskreditovanou některými přívrženci jako výzvu k horlivé náboženské agitaci ve stylu probuzeneckých sekt, pochopit opravdu zcela jinak? Jako výzvu ke skutečně novému, možná tiššímu, pomalejšímu, avšak především mnohem hlubšímu vnášení terapeutické síly evangelia do samého srdce naší kultury, i do jejích „třináctých komnat“? [...] A je-li naším úkolem přinést zvěst o Kristově vítězství do všech končin světa, nemáme místo řinčivé misie na ulicích se snažit ji trpělivě vnášet i do těch podivuhodně uzamčených a neprojasněných koutů našich lidských povah a naší kultury?³⁹

Halík vidí „úžasnou šanci naší doby“⁴⁰ v tom, že křesťanství, když ztratilo postavení samozřejmé kolektivní tradice, může nyní být mnohem lépe

³⁹ *Dotkni se ran*, s. 74–75.

⁴⁰ Tamtéž, s. 75.

chápano a předáváno; nikoli jako systém pravidel, rituálů a zvyků, nýbrž jako proměna života a cesta.⁴¹

Nebude také bez významu, pokud se zde budu chvíli zabývat poslední kapitolou knihy *Stromu zbývá naděje*, která nese název: „K čemu potřebujeme Boha?“⁴² Tato otázka říká velmi mnoho o jedinečnosti či zvláštnosti společnosti, v níž je kladena. V mnoha dobách i v současnosti v jiných koutech světa by patrně vůbec nedávala smysl. Odpověď na ni je závislá na tom, jak otázku chápeme. Mohli bychom očekávat, že bude následovat výčet výhod spojený s přijetím Boha adresovaný „nevěřícím“, nebo třeba apologetické úvahy. Autor však chce říci něco jiného - své přesvědčení, že v Bohu lze nalézt něco, co je pro lidský život naprosto nepostradatelné. Proto se dále soustředí na člověka obecně. Jeho odpověď může být jakýmsi základem, z něhož do určité míry vyrůstají jednotlivé přístupy k evangelizaci.

Na tuto otázku Halík nabízí trojnásobnou odpověď. Za prvé: „Člověk je ze samé podstaty ‚náboženskou bytostí‘, nemůže se nevztahovat k tomu, co ho přesahuje (jakkoliv představy o tom, co to je, a rovněž způsoby onoho vztahování mohou být nejrůznější).“⁴³ Opět se tu dostáváme k náboženství jakožto antropologické konstantě. Svoji „náboženskou potřebu“ se člověk může pokusit uspokojovat různými bohy, nejen skutečným a pravým Bohem, důsledkem čehož mohou vzniknout směšné, ale také tragické karikatury Boha. Kromě toho se však člověk ocitá v nebezpečí, že ztratí „své skutečné já“, že vlivem falešných představ o sobě, k nimž ho přivede náhradní bůžek na místě náležejícím Bohu, bude zničeno „tajemství skutečné lidské krásy a velikosti.“⁴⁴

41 Obrácení jako proměna života a víra jako cesta jsou stěžejní pojmy pro naše téma, proto o nich pojednám širěji v kap. 3, s. 34.

42 *Stromu zbývá naděje*, 15. kapitola, s. 213–229.

43 Tamtéž, s. 218.

44 Tamtéž, s. 219.

Za druhé: „Boha potřebujeme především proto, abychom pochopili, že my nejsme Bůh a nemáme si na něho hrát.“⁴⁵ V současnosti asi nejrozšířenějším božstvem mnoha lidí je jejich vlastní já. Není možné jednoduše vyjít z tohoto zvláštního „žaláře vlastního já“⁴⁶, v němž se vše točí kolem mě a jen kolem mě. Dokonce i přijmout skutečného Boha jako svého Boha ještě neznamená vyřadit ze hry ostatní uchazeče o toto výsostné postavení. Probíhá tak v lidském nitru neustálý boj o pravého člověka, který by byl osvobozen od falešných bůžků. Víra nám umožňuje naději na konečné vítězství, totiž že budeme zcela vysvobozeni. Neboť „člověk potřebuje Boha, aby změnil svůj život“⁴⁷ a všude tam, kde se život mění k dobrému, tam je Bůh při díle.

Za třetí: „Boha potřebujeme také k tomu, abychom zkrotili své pokušení soudit víru druhého, které plodí nesnášenlivost...“⁴⁸ Existuje možnost smířeného života spolu s ostatními, kteří nesdílejí moji víru. Tolerance, která je mnohem hlubší než jakou nabízí bezbřehý relativismus, má kořeny v samém lidství. Každý člověk může svobodně volit vlastní cestu víry a každý s touto volbou nese riziko, že se zmýlí. Já nemám právo druhému jeho svobodu upírat. „Mohu si stokrát myslet, že můj bližní zvolil špatně (a jistě o tom s ním mohu hovořit [...]), avšak konečný soud o tom musím přenechat Bohu samému.“⁴⁹ Co jiného jsou lidské pokusy posuzovat akt víry druhých, než hra na Boha? Cožpak jsem schopen správně rozeznat, zda někdo jiný odpověděl na boží volání správně? Jen Bůh prohlédne hloubky svědomí člověka. Tolik ve zkratce k položené otázce. Následují různé pohledy na téma evangelizace.

45 Tamtéž, s. 220.

46 Tamtéž, s. 221.

47 Tamtéž, s. 221.

48 Tamtéž, s. 222.

49 Tamtéž, s. 223–224.

2.2.1. Dialog s druhými - vzdát se vlastnictví Boha

Velkým problémem znemožňujícím dialog s nekřesťany je předem určené stanovisko, že já *mám* pravdu. Poněvadž mám-li (vlastním-li) pravdu, není třeba dialogu a postačí monologická řeč, při níž posluchači vysvětlím, jak se to s věcmi má. Avšak Boha může sotva kdo pojmout. Je pošetilé se domnívat, že já mám (vlastním) pravdu, že jsem poznal, pochopil, obsáhl Boha. A přesto je tak snadné sklouznout ke snaze „trvale se usadit a opevnit a nejlépe i jeho⁵⁰ uzavřít v našich hranicích, v hranicích našich představ a pojmů, tradic a konfesí“⁵¹. Bůh takto uzavřený a definovaný už není nic víc než bůžek, modla; je jedním ze „známých bohů“, kterých bylo na světě vždy dostatek. Ale to už není Bůh, kterého vyznávají křesťané. „Východiskem hlásání křesťanství může být jen neznámý, nepochopitelný, stále překvapující Bůh, Bůh paradoxu. Bůh, který z porážek činí vítězství a ze smrti život – ten, který všechno činí nové.“⁵²

Jde v první řadě o to, být si vědom toho, že nelze zaměnit Boha s představami o něm. Bůh není jen Bohem mým (či naším), on je také Bohem těch druhých a je třeba, abych byl schopen nechat Boha existovat pro druhé. Mohu si snad myslet o někom, kdo nepřijímá moje představy o Bohu, že se tím obrací zády k Bohu samému? Mnoho představ o Bohu v současnosti vybledlo, bylo zbaveno významu, a proto už nedovede ukazovat k Bohu. Je třeba vzdát se vlastnictví Boha, je třeba hledat nové způsoby, jak ukázat druhým na Boží tajemství. Jestliže nebudeme ochotní vést dialog s ostatními, tedy také poslouchat, pak pravděpodobně zůstane i náš partner hluchý vůči tomu, co mu chceme sdělit.⁵³

50 Boha

51 *Vzdáleným nablízku*, s. 79.

52 *Vzýván i nevzýván*, s. 240.

53 Oddíl 2.2.1. srov. *Vzdáleným nablízku*, s. 74–81.

2.2.2. Nazvat bratry ty, kteří bratry nejsou – vytvářet blízkost

Pro smysluplný dialog mezi sekulární společností a křesťany je důležitá tato zásada: nazvat bratry ty, kteří bratry nejsou. Dokud křesťané a sekulární humanisté měli společného nepřítele, jímž byla komunistická ideologie, byli schopní držet pospolu. Když však nepřítel zmizel, ten, kdo se nenaučil žít v této radikálně změněné společnosti bez nepřítele, jej snadno mohl najít u svého bývalého spojence. Již jsem se zmínil o vzájemném vztahu mezi humanismem křesťanským a humanismem sekulárním. Právě tento vztah je velmi významný. Neboť „teprve až soudobé křesťanství vezme vážně sekulární humanismus a přijme jej jako bratra, bude moci současná sekulární kultura brát zase vážně křesťanskou víru.“⁵⁴ Jestliže se sekulární společnost (slovy podobenství) stala marnotratným synem, který sebevědomě vyrazil do světa, tak je na čase, aby křesťané změnilu perspektivu, z níž na něj pohlíželi. Místo role staršího spořádaného bratra, pro něhož je ten druhý zbloudilým hříšníkem, by měli pochopit otcovu lásku k oběma synům a inspirovat se jí. Ve styku se společností by se měli křesťané vydat „dosud nevyužitou cestou“, totiž „zcela oddémonizovat nevěřící“⁵⁵. Není přece možné uprostřed nepřátelství a předsudků očekávat, že budeme s to vůbec žít pospolu, natož abychom naplnili křesťanské poslání vůči ostatním lidem.

Halík také ukazuje, že je možné navázat např. na to, že i ateismus je určitým druhem náboženské zkušenosti, přinejmenším jedna specifická forma ateismu: Člověk, který zažil bolestnou Boží vzdálenost, Boží mlčení, se může v této krizové situaci zachovat tak, že přestane dále pátrat po skutečném Bohu. V tom však lze zahlédnout náboženskou zkušenost, které nezůstává ušetřen ani mnohý člověk na cestě víry. Takový ateismus lze proto nazvat jako nedopovězená, jen částečná pravda, v níž schází špetka víry k tomu, aby

⁵⁴ *Chci, abys byl*, s. 229.

⁵⁵ *Vzdáleným nablízku*, s. 60.

byla krize překonána a přetavena. Křesťané se mohou k takto vzdáleným přiblížit tak, že prožijí solidaritu se vzdálenými, že je nazvou svými bratry. V tomto uvedeném příkladu se konkretizuje obecnější výzva, kterou Halík klade v návaznosti na úvahy o sv. Terezi z Lisieux :

Nenastal čas, aby nás Tereziina duchovní cesta, zejména „solidarita s nevěřícími“ (vnitřní zápas o ně a za ně, nikoliv proti nim) inspirovala jako hermeneutický klíč k nové teologické reflexi současné společnosti, jejího duchovního klimatu a poslání církve v této době?⁵⁶

Halík opakuje zvláštní obraz: „Nevíru může víra přemoci jedině tím, že ji obejmě.“⁵⁷ Tím je vyjádřen jeden důležitý aspekt jeho pojetí evangelizace. Ateista, který pro svoji zvláštní (ne)víru potřebuje „protivníka“, vlastně protivníka ztrácí a nabízí se mu tak nová možnost, nová cesta. Není třeba hájit své názory, svoji víru, svého Boha. Je třeba vytvářet blízkost, neboť pouze v kontextu vzájemné blízkosti, může věrohodně zaznít radostná zvěst. Avšak vytvářet blízkost, to znamená rozebrat všechny nahromaděné barikády předsudků, nedorozumění, sporů, vin atd. Je to velký úkol nejen pro jednotlivce.⁵⁸

2.2.3. Smířená různost – místo pro pravdu

Významným pojmem pro Halíka je „smířená různost“, jejíž teologický základ nalézá v učení o Trojici. Ve vyznání Trojjediného Boha nacházíme pluralitu, která však neruší jednotu. Odtud pramení specifická křesťanská hodnota, jíž je „mysl pro pluralitu“⁵⁹. Dějiny ukazují, že život v různosti i v rámci samotné křesťanské tradice je nesnadným úkolem, avšak zároveň je úkolem

56 Tamtéž, s. 60.

57 Tamtéž, s. 59, podobně také s. 138.

58 Oddíl 2.2.2. srov. *Vzdáleným nablízku*, s. 59–69.118–139.175–178; též *Vzýván i nevzýván*, s. 86–109.

59 *Vzýván i nevzýván*, s. 179.

a šanci pro soužití mnoha proudů myšlení v postmoderním světě. Díky tomu může být utvořen prostor, v němž budou moci nejrůznější tradice a myšlenkové proudy existovat vedle sebe, aniž by se navzájem démonizovaly (čímž by se rozpoutal zničující boj), či naopak relativizovaly (čímž by docházelo k synkretismu a k devalvací hodnot). Jde tedy o to, nabídnout prostor, v němž je možné sdílet názory a zkušenosti se vzájemným respektem k různosti účastníků. V této rovině je možný smysluplný rozhovor, při němž mi můj partner dovolí nahlédnout do svého myšlení, pohlédnout na věci z perspektivy toho druhého a naopak. Tím se umožňuje vzájemné pochopení a obohacení. Halík je přesvědčený, že:

Pramenem této odvahy k obohacujícímu spolubytí nemůže být „laciná tolerance“ a relativismus („každý má svou pravdu“) nýbrž ona zralá moudrost, k níž vede meditace o tajemství Boží Trojjednosti: pravá jednota spočívá ve smířené různosti.⁶⁰

O ideálu či modelu „smířené různosti“ Halík hovoří jako o tom, co mohou křesťané nabídnout evropské společnosti, neboť tento model se mu jeví jako vhodné prostředí pro hledání pravdy. Ve společnosti však existují různá místa (např. v politice), kde je otázka po pravdě nevídaná, ba přímo obávaná. Pravdu sice nelze jednoduše vlastnit, křesťané nejsou „majitelé pravdy“, ale jejich úkolem je ptát se po pravdě, hledat pravdu. Jelikož je pravda ukryta v Bohu, jelikož pravdou je Ježíš Kristus, není možné vlastnit pravdu, převzít ji do vlastních rukou a disponovat jí. Křesťané mají dělat místo pravdě zde ve světě, ve společnosti – ne převzít spásu světa do vlastních rukou, ani naopak stát se lhostejnými a apatickými, nýbrž spolupracovat na spáse světa rozšiřováním prostoru, v němž může působit Kristus. Jedním takovým místečkem pravdy je křesťanova víra a možná, že právě nejvhodnějším

⁶⁰ Tamtéž, s. 181–182.

kontextem pro hledání pravdy a pro tvoření místa pro pravdu je právě „smířená různost“.⁶¹

2.2.4. Oslovit Zachea

Příběh o Zacheovi⁶² je pro Halíka podobenstvím pro dnešní dobu. V Zacheovi nalézá obraz českého člověka, který má určité zábrany vůči církvi, vůči křesťanskému poselství, „zachovává si odstup“. Důvody pro to mohou být různé: například „jakýsi ostych“ nebo „vědomí, že pravda je příliš křehká, než aby se mohla skandovat na ulicích,“ nebo zase vědomí, že člověk nemá „zameteno před vlastním prahem“⁶³. Avšak tito lidé nezůstávají neteční vůči podstatným věcem, tak jako ani Zacheus nezůstal doma, když městem procházel Ježíš. Mají v sobě „duchovní touhu“, avšak skrývají ji v dostatečném odstupu a nadhledu za listy fíkového stromu. Čeho je třeba pro tyto lidi, v nichž se mísí otázky, zvědavost, plachost i zájem? Je třeba oslovit je jménem, tak jako Ježíš oslovil Zachea.

Oslovit Zachea jménem je výzvou pro křesťana jako jednotlivce i pro církve jako celek. Halík tím chce ukázat, čeho je zapotřebí v současných církvích. Církev má závazek vůči svým členům, o něž mají pečovat. Avšak zároveň mají závazek vůči lidem na okraji a vně církve a jejího života. Na několika místech se setkáme s jednoduchým rozlišením lidí ohledně jejich vztahu vůči církvi⁶⁴: na přívržence, odpůrce a ty ostatní, kteří jsou někde mezi těmito dvěma protichůdnými pozicemi. Do této skupiny náleží mj. jednak „věřící s výhradami“, jednak „nevěřící s výhradami“. Jinými slovy je to skupina, v níž se nacházejí ti tzv. Zacheové. V církevním prostředí se obvykle klade důraz na ty „přívržence“, nebo možná trochu lépe řečeno na spořádané

61 Oddíl 2.2.3. srov. *Vzýván i nevěřán*, s. 178–182; též *Dotkni se ran*, s. 154–164.

62 Lukášovo evangelium 19,1–10.

63 *Oslovit Zachea*, s. 9.

64 Míňna je patrně především církev Římsko-katolická.

členy společenství a také misijní aktivity se v tomto duchu pokoušejí o získání nových spořádaných členů. Avšak skutečnost je taková, že prakticky ubývá bezproblémových přívrženců i zapřísáhlých odpůrců církve.

Halík pokládá několik sugestivních otázek týkajících se oněch Zacheů: „Kdo jiný má tlumočit toto slovo⁶⁵, ne-li my? Ale jak to udělat, aby tento vzkaz byl pro ně skutečně radostnou zvěstí, [...] aby je oslovil jménem, aby je z našich úst spíš nepoděsilo a ještě více neoddálilo a neodradilo?“⁶⁶ Pro oslovení Zacheů naší doby je důležité dát jim najevo, že nejsou vzdálení, z vlastní iniciativy se jim stát blízkým, do jisté míry sám být Zacheem. Ve společenství církve většinou chybí prostor pro lidi s výhradami, kteří se nechtějí či nemohou úplně identifikovat s církví. Jestliže budou křesťané vytvářet prostor pro hledající, jestliže se odváží vyjít až k nim, jestliže budou ochotni poskytnout službu duchovního doprovázení také jiným než jen svým bezvýhradným ovečkám, pak se církev stane místem, kam budou moci přicházet i vzdálení a ostýchaví Zacheové. Avšak otevřenost znamená „ponechat těmto lidem svobodu být tím, čím být chtějí, a možnost si svobodně určit svou míru blízkosti či vzdálenosti k církevnímu křesťanství.“⁶⁷ Jak by se vůbec komukoli mohlo evangelium stát radostnou zvěstí, kdyby mu nebyla dána možnost je přijmout svobodně? Jde o to, aby křesťané „Zacheům dneška“ pomáhali „překonat odstup a sestoupit z jejich kryté pozorovatelný“⁶⁸, aby se také oni mohli setkat s Kristem.⁶⁹

65 Slovo o tom, že nejsou daleko od Božího království.

66 *Vzdáleným nablízku*, s. 221–222.

67 *Vzýván i ne vzýván*, s. 75.

68 *Oslovit Zachea*, s. 10.

69 Oddíl 2.2.4. srov. *Oslovit Zachea*, s. 7–11; též *Vzýván i ne vzýván*, s. 65–85; též *Církev a „částečně identifikování“*.

2.2.5. Svědčit o „království nemožného“ - solidarita

„Království nemožného“ je jiné označení pro Boží království. Proč právě království nemožného? Halík se zamýšlí nad Ježíšovým výrokem: „Kdybyste měli víru jako zrnko hořčice, řekli byste této moruši: Vyrvi se i s kořeny a přesaď se do moře, a ona by vás poslechla.“⁷⁰ Přitom poukazuje na to, že víra dává člověku nevidané možnosti, něco absurdního, nemožného. Avšak tím je míněno něco docela jiného, než neobyčejné výkony či mimořádné dary Ducha svatého. Tím, co je tak bláznivé a nemožné, je ku příkladu volba odpuštění místo pomsty, rozhodnutí milovat nepřítele, darování z toho, co si mohu ponechat nebo štědrost k tomu, kdo mi to nemůže nijak oplatit. Takové a další činy jsou opravdu absurdní a nemohou v logice „tohoto světa“ obstát. Právě touto cestou nesobecké lásky se vydal Ježíš. Je to cesta proti zkušenosti, proti rozumu, dost možná nebude úspěšná, ale má smysl.

Avšak v aktu víry se člověku otevírá tento horizont nemožného, což mu dává příležitost k zcela novému jednání.

Takové má být i naše křesťanské svědectví: jsme tu, abychom obzor „možného“ (tj. očekávaného, obvyklého, „logického“, „přirozeného“ jednání [...]) rozšiřovali o to, co se lidem, kteří Boha neznají a Krista neberou vážně, pochopitelně jeví jako nemožné.⁷¹

Ve skutcích lásky, při nichž se pouštíme do obvazování všelijakých ran sociálně potřebných, nemocných, opuštěných a nad to také těch, kteří jsou nám nesympatičtí a vzdálení, v odvaze přijímat i ty, „které zpravidla akceptovat nehodláme“, totiž „zlé a zločinné“⁷², ve vskutku bláznivé lásce k vlastním nepřátelům (kterou však raději téměř nikdo nebere vážně), všude

70 Lukášovo evangelium 17,6.

71 *Dotkni se ran*, s. 179.

72 *Tamtéž*, s. 178.

tam se vlamuje do světa království nemožného, všude tam se lidé setkávají se skutečným zázrakem.⁷³

Jde o dosvědčování skutečnosti, která není jednoduše viditelná a dosažitelná, neboť je to skutečnost eschatologická. Ačkoli není ze světa, je možné se k této skutečnosti vírou vztahovat a očekávat ji. A skrze dosvědčování se eschatologická skutečnost království Božího určitým způsobem dostává do přítomnosti, vstupuje do ní, a tím dává lidem možnost zakusit něco z oné budoucnosti. Ačkoli zůstává jakkoli nedokazatelná, je možné na ni poukazovat vlastním životem svědků. Avšak poněvadž ani sami svědkové nemohou dosud nahlédnout budoucí skutečnost, je třeba mít na paměti, že je mezi Božím královstvím a jejich představami o něm velký rozdíl.⁷⁴

2.2.6. Inkulturace evangelia

Křesťanská zvěst nesmí být vázána pouze na jednu určitou kulturu. Křesťanství není jakýmsi národním nebo místním náboženstvím. Pro zasazení semínka evangelia není vhodný jen určitý typ půdy. Bude-li zaseto, poroste a vydá plody v jakémkoli podnebí, v jakkoli vzájemně různorodých oblastech. Avšak má-li být zaseto jinde než v evropské půdě, nelze očekávat, že bude nabývat identických tvarů jako v Evropě. V tomto duchu Halík píše:

Je důležité, aby křesťanští misionáři pochopili, že je neblahé přivážet s evangeliem kontraband evropeizace. Byl jsem osobně svědkem toho, jak křesťanství, hluboce „inkulturované“ do poměrů Indie, může rozvinout některé rysy evangelia, které jsme my v Evropě neobjevili nebo dávno zapomněli.⁷⁵

73 Zázrakem Halík míní „událost, kterou za daných okolností nemáme právo očekávat“. Cit. *Dotkni se ran*, s. 180.

74 Oddíl 2.2.5. srov. *Dotkni se ran*, s.177–182.196–199; též *Noc zpovědníka*, s. 35-49.

75 *Co je bez chvění, není pevné*, s. 87.

Naopak evangelium a s ním křesťanství, které v novém kontextu nebylo zbaveno staré formy či stylu a nepřijalo formu či styl vlastní kontextu novému, zůstalo v novém prostředí čímsi cizorodým, což znemožnilo přístup k tomu podstatnému, totiž k samotnému evangeliu.

Avšak má-li být výsledkem misijního úsilí tato rekontextualizace či inkulturace evangelia, pak je třeba jednoho důležitého nástroje – dialogu. Dialog se od misie liší především v tom, že jeho cílem je „lépe porozumět druhému a jeho víře“⁷⁶, což vede též k hlubšímu porozumění i své vlastní víře a umožňuje poznat také možnosti a způsoby soužití a spolupráce. U Halíka nacházíme zvláštní napětí v tom, že nejprve ostře rozliší dialog a misi jako dvě zcela odlišné skutečnosti, aby později sdělil, že misie musí mít „dialogický charakter“⁷⁷. Nejprve odsoudí takové použití dialogu, které by jen zastíralo skryté misijní úsilí a které by mělo vést k uniformní jednotě. Přiznává, že dialog je pro něj důležitější než misie. Potom však zdůrazní, že misie musí mít v církvi své místo, že je na výsost důležitá. Halík totiž předpokládá určité porozumění evangelizaci či misii, které však pokládá za špatné. Místo něho nabízí nové porozumění.

Misie nesmí být „přetahování věřících“, nýbrž „musí zůstat svobodnou nabídkou, otevřenou svobodné odpovědi“⁷⁸. Evangelium zůstane evangeliem pouze tehdy, bude-li zachována jeho svobodná podstata. Svobodná odpověď na evangelium může vypadat jinak, než jak si to představujeme, avšak není naším úkolem předepisovat, jak má a jak nemá tato odpověď vypadat, ať už je kladná nebo záporná. Zajímavé je, že pro misijní úsilí Halík navrhuje nejprve ze všeho zaměřit se do vlastních řad, tzn. na křesťany a nikoli na jiné náboženské komunity, neboť tam je dostatek „vlažných a unavených

76 Tamtéž, s. 86.

77 Tamtéž, s. 88.

78 Tamtéž, s. 87.

křesťanů“ a „ospalých církevních společenství“. Vedle toho existuje veliké množství „upřímně hledajících lidí“⁷⁹, kteří nejsou spokojeni s ateistickým prostředím, v němž žijí. Obojí dohromady dává opravdu veliké pole pro evangelizaci. Za tím pravděpodobně stojí úvaha, že evangelium, jakožto radostná zvěst o smyslu života a naději na budoucnost, má být především nabízeno těm, kdo smysl života postrádají. Je patrně opravdu nesmyslné zaměřovat se na „lidi zakořeněné v jiných náboženstvích, například věřící židy či muslimy,“⁸⁰ a pokoušet se jim brát smysl života a naději na budoucnost, které ve své víře mají, když je tolik jiných lidí, kterým se právě toho nedostává. Tento přístup předpokládá, že Bůh povolává lidi ke spáse také mimo křesťanské církve. A tuto naději je možné založit na radikálním domýšlení svobodné lidské odpovědi na Boží volání, totiž že touto odpovědí může být také upřímná víra v rámci jiného náboženství.

Avšak není náboženství jako náboženství. Při hlubším zkoumání toho, jak odlišné skutečnosti jsou zahrnovány pod jediným pojmem náboženství, můžeme dospět ke zcela novému pohledu na to, co může znamenat inkulturace evangelia. Halík poukazuje na to, že nelze jednoduše „považovat buddhismus, hinduismus, šintoismus a jiné východní duchovní proudy za náboženství“⁸¹ ve smyslu náboženských systémů a nelze o nich uvažovat analogicky jako o náboženství křesťanském. Proto není třeba, abychom je vnímali jako konkurenční náboženství:

Jde spíše o množinu prvků duchovní kultury, mající své kořeny v Indii – některé nabyly spíše tvaru životního stylu, jiné se blíží filosofii, jiné zase plodí

79 Tamtéž, s. 87.

80 Tamtéž, s. 88.

81 *Co je vez chvění, není pevné*, s. 96.

nebo přebírají rituály podobné těm, které známe nejen z náboženské, ale i společenské či rodinné oblasti.⁸²

Z toho plyne, že jestliže se křesťané nezdráhali přijmout helénskou duchovní kulturu a v jejím rámci interpretovat evangelium a následovat Krista, pak není důvod pro to, aby křesťané nenaložili stejně také s duchovními kulturami zcela odlišnými.⁸³

2.2.7. Nová cesta evangelizace – láska

Velmi významným místem k tématu evangelizace je dvanáctá kapitola dosud poslední vydané Halíkovy knihy.⁸⁴ Leccos z toho, co tu čteme, zaznělo na různých místech v předcházejících knihách, zde však je promyšlen problém vztahu křesťanů ke světu, což má k tématu evangelizace velice blízko. Cesta křesťana ve stopách Kristových vede cestou služby a solidarity s druhými. Je třeba vyjít do světa, žít ve světě s ostatními lidmi, nikoli odděleně od nich. To však neznamená stát se stejným jako ostatní lidé, nýbrž přijímat je, milovat je a ochotně jim sloužit. Slovy podobenství: být slaný a zároveň ochutit svojí přítomností celý pokrm. Jestliže se křesťané od zbytku společnosti nebudou ničím lišit, pozbude sůl slanosti. Avšak jestliže se budou oddělovat a nebudou žít uprostřed společnosti, nebude jim jejich slanost nic platná, neboť pokrm zůstane neosolený a nepoživatelný.

Křesťanská víra není a nebude přesvědčivá dokud nebude znovu spojena s láskou. Halík rozlišuje dva různé způsoby, jak milovat: lásku žádostivou a lásku kenotickou (z řeckého κένωσις – vyprázdnění). Žádostivá láska se k milovanému vztahuje jako k prostředku, kterým manipuluje. Je to láska nekritická, láska zbožšťující toho, kdo není Bohem. Naproti tomu láska kenotická je sebe-vzdávající se láskou, nechce milovaného využít a zneužít

⁸² Tamtéž, s. 96.

⁸³ Oddíl 2.2.6. srov. *Co je bez chvění, není pevné*, s. 86–97.

⁸⁴ *Chci, abys byl*, s. 220–238, kapitola má název „Milovat svět?“.

pro svůj vlastní prospěch. Je to láska, která se projevuje službou druhému, který není v tomto případě chápán jako prostředek, nýbrž jako partner, kterého lze oslovit Ty. Klademe-li otázku, zda mohou křesťané milovat svět, pak odpověď zní: Ano, ale musí to být láska kenotická. Avšak poněvadž jako lidé patříme světu, jsme jeho součástí, „proto my svět takto milovat nemůžeme, neboť naše láska k světu by byla stále jen sebeláskou“⁸⁵. Jen Bůh může takto milovat svět, protože „je zcela jiný, není součástí světa“. Jestliže však je člověk Kristem „ze světa vyvolán na cestu následování“, přestává být občanem tohoto světa, stává se cizincem, který ve víře a naději očekává příchod království nemožného. Tato vnitřní proměna dává možnost milovat svět zcela jinak, totiž kenotickou láskou.

Jde o to, být v pravém vztahu ke světu, tzn. k ostatním lidem i ke všemu ostatnímu stvoření. Halík na různých místech upozorňuje, že není možné udržet v dřívějších dobách často převládající způsob chápání poslání křesťanů ve světě. Důrazně odmítá jakékoliv snahy o znovuvybudování tzv. křesťanské říše či jinak privilegované pozice křesťanství ve světě, shromažďuje pro to mnoho přesvědčivých důvodů. Jako příspěvek k tomu můžeme chápat také jeho úvahu o světcích⁸⁶, kteří se ve své době odhodlali řešit konkrétní situaci církve či společnosti zcela novým způsobem. Právě oni nám mohou být příkladem, že i dnešní jedinečnou situaci křesťanské církve a společnosti je třeba řešit, avšak je třeba hledat novou cestu a ne se snažit recyklovat ty dřívější, byť ve své době mohly být cestami správnými. A také proto místo známého Ježíšova slova vysílajícího apoštoly do světa získávat nové

85 *Chci, abys byl*, s. 223, tamtéž i následující dva citáty.

86 *Srov. Vzýván i nevzýván*, s. 195–197.

učedníky,⁸⁷ které bývalo mnohdy chápáno jako poslání „rozšířit, rozdat či vnutit Pravdu“⁸⁸, Halík vztahuje k evangelizaci jiné slovo.

Místo něho staví před oči podobenství o soli. Nejde o to, aby se všichni lidé stali solí, ze samotné soli nevznikne chutný pokrm, byť bychom byli sebelepší kuchaři. Tím také narážíme na myšlenku, že skutečných křesťanů pravděpodobně nikdy nebylo velké množství a je otázkou zda tomu tak vůbec má být. Na jedné straně evangelium je a má být pro každého, na druhé straně je následování Krista cestou náročnou a úzkou, po níž se z daleka ne každý vydá.⁸⁹ A právě metafory soli, kvasu či světla křesťanům připomínají, že jejich nejvlastnějším posláním je být pro druhé, neboť sami pro sebe nejsou k ničemu. To je cesta následování Krista, to je cesta kenotické lásky, to je také cesta evangelizace.⁹⁰

87 Např. Matoušovo evangelium 28,19–20.

88 *Vzýván i nevzýván*, s. 163.

89 *Oslovit Zachea*, s. 467–468.

90 Oddíl 2.2.7. srov. *Chci, abys byl*, s. 220–226.

3. Předpoklady a cíle evangelizace

Existují určité důležité prvky, které jsou základem, nutným předpokladem pro evangelizaci. Bez nich se totiž evangelizace stává něčím naprosto jiným, obsah jejího poselství se redukuje, vyprazdňuje či mění. Halík mluví o dvou skutečnostech: o obrácení a o víře. Tyto skutečnosti jsou vnitřně provázané a asi nelze mluvit o jedné z nich, aniž by se tím zároveň neříkalo něco o té druhé. Přesto je o nich pojednáno v následujícím textu odděleně podle toho, jak o nich přemýšlí Halík. Mluvíme-li o předpokladech k evangelizaci, můžeme o nich uvažovat jako o skutečnostech, které člověka uschopňují k evangelizaci. Jsou stěžejní ve vztahu k našemu tématu, ale nejen k němu, neboť neodmyslitelně náležejí ke křesťanskému životu vůbec. Jelikož obrácení a víra zakládají křesťanskou orientaci života člověka, jsou také cílem evangelizace, neboli tím, k čemu mají křesťané evangelizací dovést jiné lidi. Zatímco tématu víry Halík věnuje mnoho a mnoho stran svých knih, o obrácení hovoří mnohem méně.

3.1. Metanoia

Co má Halík na mysli, když zmiňuje pojem metanoia (tj. řecké μετανοια)? Používá i české ekvivalenty jako obrácení, konverze, proměna, pokání, změna smýšlení, ale zároveň se brání tomu, aby širší významu toho slova byla zúžena. Často v textu zdůrazňuje právě pojem metanoia snad proto, že v sobě všechny tyto i další možné překlady zahrnuje, ale zároveň nemůže být jednoduše redukován na nějakou jednorázovou událost, při níž by člověk prostě jen přešel z jednoho stavu do jiného, k čemuž například slova obrácení či konverze nemají příliš daleko.

Metanoia je v první řadě „suspendování našeho já“ z pozice, v níž vězí a o níž neustále usiluje, totiž z pozice boha. Lidské „já“ se vždy už předem nachází v pozici boha, jinak řečeno zaměřuje se především na sebe a neexistuje tak pro něj žádné „ty“, které by bylo na stejné nebo vyšší pozici než ta, na níž je „já“. Halík popisuje dva různé úhly pohledu (teologický a psychologický) na tuto pozici. Žádný z nich však nemůže najít příčiny vzniku této situace (tj. když „já“ je v pozici boha), nýbrž jsou interpretacemi jejího smyslu. Metanoia znamená změnu ve vnitřním uspořádání člověka. Jinými slovy se dá říci, že jde o obrácení od některé z mnoha forem modloslužby, kdy na místě určeném Bohu se nachází někdo či něco jiného. Pokud označíme čin, který vynáší do pozice náležející Bohu cokoliv jiného, slovem hřích, pak metanoia je pokáním, vyznáním hříchu či hříchů. Tato změna otevírá prostor Bohu i druhému člověku, na něž se pak člověk oproštěný od sebestřednosti může zaměřit.

Avšak metanoia zpravidla není náhlá změna, je to spíše proces, dlouhodobý děj, v němž změna postupně proniká celým člověkem, není „dramatem o jediném dějství“⁹¹. Halík připomíná, že k tomuto procesu kromě vyznání hříchů, kromě uvolnění pozice boha v člověku, bez pochyby náleží také vyznání víry, přijetí skutečného Boha na místo, která mu náleží. To však znamená „existenciální krok: oddávám se Bohu, svěřuji se mu, přijímám ho – a důvěřuji, že i já jsem jím přijímán“⁹². Metanoia je tak vyznáním a přijetím svého vlastního nedokonalého, omezeného a chybujícího lidství a zároveň vyznáním a přijetím Boha, jehož blízkost a lásku však nelze nijak ověřit či dokázat. Jestliže říkáme obrácení od hříchu a hříšného člověka k Bohu, pak je třeba zdůraznit, že v tomto obratu je mnohem důležitější důvěra v Boží příslib odpuštění a velkorysého přijetí než lítost nad hříchem. A také teprve v této

91 *Dotkni se ran*, s. 201.

92 *Co je bez chvění, není pevné*, s. 23.

důvěře se radikálně otevírají nové možnosti velkorysého pohledu také na ty druhé.

Metanoia není nějaký zvláštní čin zasluhující odměnu, nýbrž je to kladná odpověď na oslovení. Jedná se o přijetí nabízeného daru a kromě změny uvnitř se projevuje také navenek. Na příkladu Zachea a ženy, která dvanáct let trpěla krvácením,⁹³ Halík ukazuje, že projevem jejich obrácení nebylo vyslovení nějaké dogmatické formule, nýbrž radost, probuzení svědomí, obnova vztahu k ostatním lidem, jakési osvobozující nalezení či obnovení pravého lidství uvnitř sebe. Metanoia nezůstává na povrchu, nýbrž jde do hloubky a způsobuje proměnu celého života; je podstatným základem a počátkem křesťanské víry. V tomto duchu na jiném místě hovoří o tom, že vzkříšení Kristovo se neomezuje na místo ve skále, kde byl pohřben, ale v jistém smyslu je Kristus (jakožto pravý člověk) při tomto vnitřním obratu vzkříšen v lidském nitru, čímž se člověk stává živým důkazem toho, že Kristus žije.

Z toho už jasně vysvítá to, co bylo řečeno v úvodu kapitoly, že metanoia je předpokladem pro evangelizaci. Avšak metanoia v tomto dynamickém a nikoli statickém smyslu: Evangelizace musí začít „obrácením křesťanů, obrácením od vnějšku k vnitřku, od litery k Duchu [...] od ‚bytí křesťanem‘ k ‚stávání se křesťanem‘.“⁹⁴ Zde se ukazuje významný Halíkuv důraz: křesťané nesmějí v horlivé misijní činnosti zapomenout na to, že ani ve vlastních řadách, ani v sobě samých nebudou nikdy s evangelizací hotovi, že nikdy na tomto světě nedospějí k definitivnímu obrácení sebe ani druhých. Neboť jestliže budou sami se sebou příliš jednoduše a rychle hotovi, pak i cílem jejich evangelizace bude pouze jednoduché a rychlé obrácení těch

93 O Zacheovi: Lukášovo evangelium 19,1–10; o krvácející ženě: Markovo evangelium 5,27–34.

94 *Chci, abys byl*, s. 221.

ostatních. A jestliže takto okleštíme evangelium o jeho proměňující moc a sami se jí nenecháme proměňovat, potom naše svědectví už vlastně nebude svědectvím o evangeliu Ježíše Krista. Proto předpokladem i cílem evangelizace musí být opravdová metanoia.

3.2. Víra

Metanoia „je zrozením a základem skutečné živé víry“⁹⁵, tzn. že zvláštní a jedinečný vztah k Bohu, k sobě a k druhým lidem, který nazýváme víra, je možný pouze na základě vnitřní proměny sebe sama jako její projev či důsledek. Metanoia a víra jsou vlastně dvě složky téhož procesu nebo dva různé způsoby, jimiž se pokoušíme uchopit něco z toho, co se děje, když Bůh tajemným způsobem oslovuje, zasahuje, dotýká se člověka a když se člověk nechává Bohem oslovit, zasáhnout a přijímá tak něco, co sám nemá, mít nemůže a přece bez toho není plně člověkem. Halík nepodává systematický přehled toho, co znamená křesťanská víra, ale pokouší se proniknout k jádru, vystihnout něco z její podstaty.

3.2.1. Rozdíl mezi vírou a přesvědčením

Prvním velice důležitým aspektem je rozlišení mezi vírou jakožto aktem důvěry a vírou jakožto přesvědčením. Přesvědčení se pokouší formulovat a nějak uchopit to, čemu věří, snaží se vyjádřit, co je pravdivé. Avšak Halík neustále připomíná, že víru nelze zaměnit s přesvědčením, víra je mnohem více než přesvědčení o pravdivosti nějakého výroku. Samozřejmě, že se člověk skrze „náboženské přesvědčení“ snaží nějak vyjádřit zkušenost vlastní víry. Avšak víra sama jde dál, vztahuje se k tomu, co žádným vyjádřením není dostatečně uchopitelné. Je rozdíl mezi tím, co dal Bůh lidem o sobě vědět (neboli jak se zjevil), a tím, jak to lidé byli a jsou schopní pochopit a vyjádřit.

⁹⁵ *Noc zpovědníka*, s. 97.

Halík k tomu píše: „Systémy náboženských přesvědčení jsou šatníkem víry, odrážejí vkus a styl jednotlivých epoch a kultur, jimiž víra prochází.“⁹⁶ Už tím, že na počátku víry je metanoia, která působí změnu a obrací na ruby dosavadní představy o člověku, Bohu a světu, je řečeno něco o dynamické skutečnosti, kterou zakládá. Vírou se vztahujeme k tajemství, které přesahuje jakékoli vyjádření.

Víra vždy je a musí být v napětí vůči přesvědčení, neboť nemůže zůstat u bezvýhradného přitakání určitému výkladu skutečnosti. Proto je víra přirovnávána k cestě. Vydat se na cestu znamená opustit svoje dosavadní jistoty, vyjít z domova svých přesvědčení. Zůstat uvnitř vlastního či přejatého výkladu skutečnosti skýtá bezpečí a pohodlí, avšak taková situace působí ustrnutí, nehybnost a vposledku smrt, která je jakýmsi absolutním ustrnutím, stavem, v němž již není možná žádná změna. Víra je však vyjitím, exodem z této strnulosti, umožňuje růst, poznání, otevírá nové obzory, nezůstává spokojena s současným stavem, očekává něco nového, lepšího.

Víra je cesta, která však nemá jednoduše vyznačenou trasu, kudy má poutník jít. Víra je neustálým hledáním: „má vždycky tvar otázky po Bohu, hledání Boha a zároveň hledání sebe sama, porozumění sobě samému“⁹⁷. Vyjití a hledání znamená nebezpečí a cesta víry je skutečně cestou obtížnou, neboť na ní jsou také „temné a vyprahlé úseky, kdy je třeba vydržet tolik trýznivých otázek a pochybností“⁹⁸. Křesťanská víra není snadná, nemá žádné nevyvratitelné argumenty, které by mohly být oporou pro poutníka v těžkých chvílích pochybností. Víra je charakterizována pohybem neustálého vycházení ven z vybudovaných struktur a přesvědčení, jež napořád zjednodušují skutečnost a racionalizují nebo odmítají její nepochopitelnou

96 *Co je bez chvění, není pevné*, s. 127.

97 *Tamtéž*, s. 22.

98 *Tamtéž*, s. 15.

podstatu, které se člověk může nanejvýš přiblížit pomocí paradoxů. Avšak tato dynamická složka víry, víry jako cesty, vyjadřuje důležitou skutečnost, že jde o cestu svobody, o cestu ke svobodě.

3.2.2. Význam pochybností a krizí víry

Výbornou pomocnicí pro skutečnou živou víru je pochybnost. Víra bez pochybnosti se stává příliš sebejistou a příliš snadno nachází odpověď na každou otázku či problém. V důsledku si pak vyhrazuje právo na absolutní pravdivost svého přesvědčení. Naopak pochybnost bez víry může odejmout veškeré naděje, veškerý smysl života a může přivést až k zoufalství. Je rozdíl mezi potížemi a pochybnostmi, neboť potíže ještě nejsou důvodem k pochybnosti. Ne každá pochybnost je pro víru prospěšná - lze nalézt legitimní, poctivé pochybnosti, avšak existuje také „hříšná pochybnost“⁹⁹. Halík zmiňuje tři vážné a pro víru významné pochybnosti:

Zaprvé: Pochybuji o možnosti jakkoliv racionálně pochopit a „odvysvětlit“ napětí mezi představou dobrého Boha a realitou zla a utrpení ve světě. Zadruhé: Uvědomuji si ohromnou propast mezi nepochopitelností Boží a všemi lidskými prostředky vyjádřit toto tajemství v určité náboženské řeči, představách a pojmech. Zatřetí: Uvědomuji si neschopnost jasně rozlišit v mnoha konkrétních případech lidskou a Boží vůli, oprostít se od lidských zaujatostí a předsudků a říci: právě tak to chce Bůh.¹⁰⁰

Takové pochybnosti nejsou něco, čemu by se věřící měl co největším obloukem vyhnout, neboť „víra zraje v zápasu s těžkými otázkami“¹⁰¹.

Křesťané nemohou předstírat sobě ani druhým, že nežijí v paradoxním světě. Víra má svůj základ v důvěře ve smysl, v důvěře, že život člověka a celek skutečnosti má smysl. Tento postoj se člověku stává pramenem síly

⁹⁹ Tamtéž, s. 43.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 46.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 41.

a naděje. Avšak tato skutečnost není člověku jednoduše dána. Cesta k ní vede právě skrze pochybnosti týkající se obtížných a nevyřešitelných otázek. V tomto smyslu lze říci, že má-li víra uzrát, potřebuje pochybnost, která by neustále otrásala falešnými jistotami, které by se chtěly stát náhražkou za skutečného Boha. Bůh nedává absolutní jistotu v tomto světě plném krásy i ohavnosti, plném dobrých i zlých činů, plném rozporů a paradoxů. Ale dává víru, která smí tušit smysl a naději na dobrý cíl i tam, kde se zdá, že skutečnost spěje zcela opačným směrem.

To však není návodem k tomu, aby křesťané neustále vyhledávali situace, které by jejich víru rozkolísávaly. Bůh lidem dává zkušenosti, kdy se jim určitým způsobem ukazuje a ujišťuje je o své blízkosti. A mnohdy takové zkušenosti proměňují mohutným způsobem lidský život. Avšak člověk žijící křesťanskou vírou se nevyhne ani chvílím nejistot, kdy se jeho víra dostává do krize. Podle Halíka jsou takové momenty stěžejní, neboť v krizi se rodí hlubší, pročištěná víra, jež nabývá nové jistoty; víra, která nechce zavřít oči před obtížnými a bolavými skutečnostmi, ale navzdory všem okolnostem zachovává svoje svobodné rozhodnutí pro Boha. V krizi se člověku dává jedinečná příležitost říci úplné a bezvýhradné ne svým schopnostem a možnostem, vzdát se veškerých záložních zdrojů jistoty a takto oprostěn od sebe sama složit cele důvěru jedině v Boha. Tento akt víry Halík přirovnává k ukřižování a vzkříšení, v němž zaniká to, co bylo doposud, a dochází k radikální proměně, z níž povstává něco zcela nového.

3.2.3. Eschatologický charakter víry

Křesťanská víra musí být otevřená tomu, co je nemožné, co ještě není, co přichází. „Nejvlastnějším jádrem víry jako životní orientace je eschatologická naděje.“¹⁰² To znamená, že v učení o posledních věcech jde o víc, než jen

¹⁰² *Vzýván i nevzýván*, s. 143.

o jeden okruh z mnoha, které jsou součástí křesťanského učení. Eschatologické zaměření evangelijní zvěsti bylo během staletí různě chápáno a novověké myšlení je přetavilo ve víru důvěřující pokroku lidstva, v němž byla eschatologická dimenze skutečnosti přetažena ze vzdálené budoucnosti mnohem blíže: na tento svět. Byla vymyšlena hromada spásonosných nástrojů slibujících dosažení ráje na zemi. Avšak všechny prostředky pro uskutečnění tohoto snu zklamaly. Sice přinesly nevídané slasti a možnosti rajského života, kromě toho i dosud netušené možnosti pekelného utrpení, ale výsledkem toho rozhodně není a nemůže být dosažení eschatologické skutečnosti. Lidé v této krizi naděje mají neustále „touhu po absolutnu“, avšak ztratili horizont „absolutní budoucnosti“¹⁰³, takže očekávají naplnění své touhy od věcí zde ve světě. V této situaci Halík zdůrazňuje, že víra nesmí ve všeobecném oslabení eschatologické perspektivy ztratit to, co je pro ni tak důležité.

Víra musí mít na paměti „eschatologickou diferenci mezi dneškem a onou budoucností, která radikálně překračuje horizont toho, co my lidé máme ve své moci a ve vlastní režii“¹⁰⁴. Ku příkladu Apoštolské vyznání víry nepodává prostý a evidentní popis skutečnosti, ale poukazuje k tomu, co není zřejmé a „co zde budeme „mít“ vždy jen v modu naděje, víry a lásky“¹⁰⁵. Již jsem se zmiňoval o tom, že Halík opisuje království Boží jako království nemožného.¹⁰⁶ Vírou se vztahujeme k tomu, co je nemožné, co je absurdní, avšak důvěřujeme, že to, co je nemožné u lidí, je možné u Boha. Ve víře se vztahujeme k eschatologické budoucnosti, která ještě není skutečností a nyní se z našeho pohledu jeví absurdní. Taková je však podstata do budoucnosti

103 Tamtéž, s. 140.

104 Tamtéž, s. 140.

105 Tamtéž, s. 143.

106 Oddíl 2.2.5, s. 27.

otevřené křesťanské víry, která nalézá naději uprostřed beznaděje, která v utrpení tuší skrytou Boží blízkost, která i ve smrti vyhlíží tajemství nového života.

Evangelium nemůže zůstat na povrchu, je třeba opustit bahnitě mělčiny a vyrazit na hlubinu. Skutečná evangelizace potřebuje jako předpoklad živou víru, která rozlišuje mezi Bohem a svými představami o něm, která ví, že je neustálou cestou a tázáním po Bohu. Víra následující Ježíše Krista zná nejen radost z Boží blízkosti, z uzdravující moci odpuštění a lásky, ale také pokušení, strach, úzkost a bolest. Víra znamená být cizincem v tomto světě a zároveň v něm žít. Cílem evangelizace je tato víra, kterou člověk přijímá jako dar a kterou člověk koná jako cestu do Božího království.

3.3. Minout se cíle

Na několika místech v Halíkových knihách se setkáme s jeho kritikou některých způsobů evangelizace, na něž v Římsko-katolické církvi (a nejen tam) narazíme. Pojem nová evangelizace skutečně vyprovokoval spousty hnutí a aktivit, které mají podpořit evangelizační úsilí v Evropě i jinde. Avšak Halík si klade otázku, zda přinejmenším některé evangelizační snahy nejsou pochybné. Rád bych zde některé z jeho kritických myšlenek uvedl, protože pak jeho důrazy v tématu evangelizace lépe vyniknou.

Jestliže je špatně pochopeno, co má být cílem evangelizace, pak je jasné, že se těžko trefuje cíl skutečný. Problematické jsou ku příkladu postoje, které se obávají současné situace v církvi, a proto se staví do obranných pozic vůči kultuře a společnosti, zaměřují se na udržení jakéhosi jádra věřících v církvi a vidí v něm určitý ideál. Důsledkem toho je, že evangelizace si klade za cíl získat nové spořádané příslušníky církve. Takové pojetí umožňuje člověku určitou pozici v rámci společenství, avšak pro neznámý nebo neobvyklý

postoj vlastně není místo, takže mnoho lidí nemůže v církvi zakotvit, pokud se nehodlají stát zcela konformními. Církev, má-li být církví a ne sektou, musí mít místo pro lidi na okraji společnosti. Při evangelizaci křesťané musejí dát prostor pro svobodnou odpověď toho, kdo chce odpovědět na Boží volání. Samozřejmě, že křesťanská víra hlásící se ke Kristu znamená také přijmout jeho rodinu, tj. náleží k ní společnost ostatních křesťanů. Avšak právě to předpokládá velkorysé přijímání druhých, které skutečná víra činí možným. S tím souvisí myšlenka, že Kristova církev není totožná s církví viditelnou, nýbrž ji přesahuje. Společnosti věřících (církve) nelze prostě a jasně ohraničit. Boží dílo ve světě se neomezuje na námi vytvořené struktury a instituce, nikdo si je nemůže přivlastnit a není ani věcí lidí rozhodovat, kdo ještě náleží k Božím lidu a kdo nikoli. Také odtud pramení Halíkova vize církve a farnosti jako radikálně otevřeného společenství.

Vedle toho se Halík zastavuje u jednoho významného způsobu evangelizace, totiž u samotné řeči. Jako velký problém shledává především „onu bezostyšnou lehkost, s níž lidem kloužou z úst velká slova naší víry“¹⁰⁷, jako kdyby bylo stejně tak snadné pochopit a přijmout hloubku toho, o čem je řeč. Toto místo naráží mj. na skupiny hlásící se k tzv. hnutí charismatické obnovy, které v Římsko-katolické církvi široce působí na poli evangelizace. Halík se vehementně brání tomu, že by bylo tak snadné mluvit o Bohu. Neboť je otázkou, co se stane s výpovědí víry, jestliže je zjednodušena na úroveň banality. Současná společnost si zajisté žádá mít vše dostatečně předžvýkáno a naservírováno v dostupné podobě. Náš svět je přesycen jednoduchými hesly a pozornost upoutávajícími reklamami na zboží všeho druhu, avšak co nabízí tímto způsobem trivializovaná zvěst o Bohu? Příliš lehkomyšlné používání zbožných slov způsobuje, že tato slova ztrácejí váhu a význam, už nemohou

107 *Noc zpovědníka*, s. 67.

poukazovat k tajemné skutečnosti, o níž chtějí hovořit. Mnoho lidí tvrdí, že rozumí Božímu tajemství, a toto své porozumění hlasitě sděluje dalším lidem. Avšak příliš jednoduchá, příliš mělká zvěst nemá moc společného s nesnadnou skutečností, která je skryta v evangeliu. Oblíbené Halíkovo podobenství je mělká a hluboká voda, přičemž cesta k Bohu vede na hlubinu: „Bůh je totiž hloubka a na mělčině žádný není.“¹⁰⁸ Každému hlasateli evangelia Halík vyřizuje: „kdo je uváděn do víry, tomu musí být jasně řečeno, že je uváděn do světa tajemství a hloubky...“¹⁰⁹

Hloubka křesťanské zvěsti o Boží lásce, která je nepochopitelná, ba přímo pošetilá, je podobně znehodnocována, když je užito při evangelizaci nátlakových a manipulačních prostředků. Audio-vizuální efekty otevírají mnoho možností jak lidmi manipulovat, navozují různé emoce apod. Kromě toho jsou velmi působivá velká shromáždění, kde se jednotlivec ztrácí v davu, který jej zbavuje osobní odpovědnosti a strhává ke zcela konformnímu jednání. Není příliš obtížné těmito prostředky donutit člověka k tomu, aby „se obrátil“. Avšak takové obrácení je iluze. Křesťanská zvěst, která je redukována na jakkoli silný emotivní zážitek, se nemůže stát mocí proměňující život, neboť zůstává na mělčině. Jedině v neustálém hledání, které se nespokojí s čímkoli prozatímním, nýbrž vyhlíží zcela novou budoucí skutečnost, se děje pravá metanoia a pravá víra.

108 Tamtéž, s. 68.

109 Tamtéž, s. 69.

4. Shrnutí

Předchozí kapitoly představují příspěvky z knih Tomáše Halíka, které se vztahují k tématu evangelizace. Jsou utříděné tak, že podávají ve zkratce jeho pohled na současnou společnost, jeho přístupy k evangelizaci a nutné předpoklady, které evangelizaci směřují k jejímu cíli. Následuje shrnutí Halíkova pojetí evangelizace.

4.1. Jít na hlubinu

Počátek i průběh všeho, co lze shrnout pod pojem evangelizace, provází (či má provázet) vydávání se na hlubinu. Čtenář Halíkových titulů si nemůže nevšimnout, že jde o knihy psané se záměrem nikoli pouze informativním, nýbrž se záměrem formativním. Neboť tím naprosto zásadním je, aby se křesťan odvážil na hlubinu, aby se vydal na cestu, aby se pustil do hledání, aby přijal pravou víru. Evangelizace se neomezuje na ty druhé, na ty, kteří ještě neví a ještě neslyšeli, nýbrž má mnohem širší pole působnosti. Dokonce dříve, než se zaměří na ty druhé, na ty vně křesťanské církve, má být zacílena na ty uvnitř. Jít na hlubinu znamená opustit jistotu půdy pod nohama, tedy přesměrovat důvěru ze sebe, směrem k Bohu, který tajemným způsobem zakládá můj život, drží jej nad vodou a dává mu smysl.

Smyslem hlásání evangelia je především to, aby hlásané evangelium bylo přijato, což znamená, aby se stalo mocí proměňující k novému životu. Křesťané dosvědčují vlastními životy všem lidem, do jaké míry je zvěst, kterou přijali a kterou hlásají, skutečným a proměňujícím evangeliem. A tak je zřejmé, že křesťané se mají vydávat na hlubinu, přijímat v co největší míře to, co jim v evangeliu bylo dáno.

4.2. Porozumět sobě a světu

S tímto vydáváním se na hlubinu přichází také zcela nový pohled na skutečnost. Člověk žije uvnitř světa a vždy do něj promítá nějaký výklad, neboť potřebuje žít ve smysluplném světě. Žitá křesťanská víra otevírá oči k vidění toho, jakým způsobem se Bůh vztahuje ke mně, k lidem, ke světu. Je to vztah lásky. Bohem je milován každý člověk, a to nejen ten, který si to uvědomuje a odpovídá na to, ale také ten, který se k Bohu obrací zády a odmítá jej, a konečně také ten, který o Bohu neví a jemuž je vztah k Bohu zcela lhostejný. Zkrátka, na straně milovaného je jeden každý člověk a spolu s ním také veškeré ostatní tvorstvo, celá příroda, celé stvoření. Neexistuje nic, co by nebylo zahrnuto do tohoto velikého souboru, co by nebylo předmětem Boží lásky.

Tato perspektiva dává základ, díky němuž křesťané mohou budovat mosty směrem k ostatním lidem, společenstvím, kulturám. Bůh se s láskou vztahuje ke každému, nezávisle na jeho přesvědčení, náboženském vyznání, způsobu života – jedním slovem nepodmíněně. Proto je na místě otevřenost, která za každým postojem, názorem, myšlenkou i činem vidí člověka, skutečného člověka, rovnocenného partnera, který je hoděn také lidské lásky. Boží láskou jsou zahrnuti také živočichové, rostliny a veškerá příroda, která je kontextem umožňujícím život člověku, což člověka zavazuje k odpovědnosti za tento svůj životní kontext a uvádí jej do partnerského vztahu s přírodou, o níž má pečovat.

4.3. Tvořit svobodný prostor

Pozitivní přístup ke světu na základě Boží lásky umožňuje křesťanům, aby se nevymezovali vůči světu, ale naopak aby ve světě žili. Není třeba odmítat nebo dokonce demonizovat plody lidského ducha, umění, kulturu, myšlenky

aj. Neznamená to však ani nekritické přijímání všeho, co člověk vymyslel a jakým způsobem se projevuje, neboť to všechno je právě a jen lidské dílo. Boží láska je svobodná vzhledem ke každému lidskému dílu, vztahuje se k člověku nepodmíněně, proto také křesťané, mají-li dosvědčovat evangelium o Boží lásce, se nemusejí činit závislí na určité formě, ani kulturním paradigmatu. Je tedy na místě, aby se seznamovali s danou kulturou, způsobem života, v němž žijí, aby hledali vhodné prostředky, jak vyjádřit evangelium v této situaci a na tomto místě.

K tomu však je třeba otevřenosti, vnímavosti ke znamením doby. Je třeba tvořit prostor, v němž by bylo možné vést partnerský dialog mezi sekulární společnosti, křesťany i lidmi nekřesťanských náboženství. Evangelizace má mít dialogický charakter. Křesťané nemají při hlásání evangelijní zvěsti násilně přesvědčovat, vnucovat. Jestliže chtějí dosvědčovat Boží lásku, mají nespočet prostředků, kterými mohou projevit svobodnou lásku, blízkost, soucit a solidaritu. Tedy nikoli jednat laskavě jen za určitých podmínek nebo s úmyslem dosáhnout nějakého jiného vlastního cíle, naopak křesťané mohou svým životem poukazovat na realitu Boží nepodmíněné lásky. Takto se mohou ostatní lidé setkat s evangeliem, s radostnou zvěstí o Božím příklonu k člověku navzdory všemu. Křesťané nevlastní žádný spolehlivý postup, jak předat víru, ale mohou a mají se stát nástroji, s jejichž pomocí budou moci jiní lidé zahlédnout skutečnost z nové perspektivy, mohou a mají přinášet léčivou a proměňující sílu evangelia tam, kde je jí potřeba.

Cílem evangelizace je víra, avšak víru nelze někomu jinému jednoduše předat. Neboť víra je přijímající odpovědí ze strany člověka na Boží nabídku. A právě tuto přijímající odpověď, toto otevření se budoucnosti musí každý učinit osobně. Křesťané mají evangelizaci pouze připravovat prostor pro toto setkání člověka s Bohem, proto se nemusejí křečovitě upínat na to, zda je

výsledek jejich evangelizační činnosti dostatečně efektivní. Neexistují žádné jednoznačné indikátory, podle nichž by bylo možné rozhodnout, zda někdo jiný pozvání přijal nebo ne, zda se vydal správným směrem či nikoli. Je třeba vytvořit prostor, v němž mohou lidé zahlédnout něco z Boží eschatologické skutečnosti, v němž by mohli dojít k osobnímu odpovědnému přitakání, ke svobodné odpovědi na Boží nabídku. Evangelizace je pozváním jít na hlubinu, pozváním k vyjití na cestu. Křesťané mají dar a úkol poukazovat k Bohu a zvát na cestu vedoucí k němu. A právě oni sami jsou ukazateli, které mohou druhé inspirovat k této cestě. Ale mohou také od této cesty odpuzovat nebo dokonce svádět na špatnou cestu.

Závěr

Evangelizace pro Tomáše Halíka není zvláštní úkol pro jen některé křesťany, kteří by byli k tomuto úkolu vybaveni určitými schopnostmi a dary. Každý křesťan, který se upřímně snaží o autentický život ve stopách Kristových, může vykonávat evangelizaci. Dalo by se říci, že evangelizace je vlastně důsledkem křesťanské cesty víry, která nestojí na místě, nýbrž jde vstříc cíli, jenž v naději očekává. Opravdový křesťanský život je sám v podstatě poukazem k Bohu a svědectvím o jeho proměňující moci. Pro Halíka není přípustné redukovat pojem evangelizace na určitou činnost či okruh činností. Tento pojem naopak zahrnuje nespočet možností, kterými může být odkazováno k Bohu. Evangelizace je důsledkem křesťanské víry jako slaná chuť je vlastností soli. A sůl je potřeba tam, kde se jí nedostává. Právě tak křesťané mají hledat místa a posloužit tam, kde je toho třeba. Je paradoxní, že tam, kde lidé žijí v nebývalém nadbytku v oblasti materiální, žijí zároveň v zoufalé duchovní bídě. Tato situace je výzvou pro křesťany žijící nyní a zde.

Podle mého názoru je velmi významný Halíkův motiv, který cituji v úvodu kapitoly 2.2.¹¹⁰, totiž pochopení evangelizace jako uplatňování evangelia a jeho uzdravující síly tam, kde je to nejvíce potřeba, a to jak u jednotlivců, tak na úrovni společenské. Takové pojetí totiž předpokládá, že křesťané – obrazně řečeno – přijali „lék“ a mají jej štědře rozdávat a používat všude, kde je ho třeba. Avšak tento „lék“ je tu pro všechny a jeho účinnost se neomezuje na ty, kdo se stali křesťany. To souvisí se zmiňovanou kenotickou láskou¹¹¹, k níž jsou křesťané uschopňováni Boží milostí. Neboť ten, kdo miluje kenotickou láskou, činí tak bezvýhradně a nikoli proto, aby druhého k čemukoli donutil. Jistěže je dobré, když budou někteří lidé inspirováni

¹¹⁰ Viz. s. 18, pozn. 39.

¹¹¹ Viz. oddíl 2.2.7, s. 31.

k tomu, že přijmou křesťanskou víru, avšak je třeba se učit neustálé radikální otevřenosti ke všem, i k těm, kteří po určité době učiní zase krok zpět nebo se nikdy neodhodlají křesťanskou víru přijmout.

Cílem evangelizace je podle Halíka víra, ovšem víra ve významu výše popsané dynamické skutečnosti. Je významné, že tato autentická víra může mít různé podoby, může být žita uvnitř církve, avšak není vyloučena ani na jejím okraji, ani za hranicemi církve. Může být nejen vědomě, ale také implicitně (jaksi neuvědoměle) přítomná. Halík se nezdráhá uznat, že přinejmenším někteří lidé náležející k nekřesťanským náboženstvím žijí autentickou vírou v Boha. Implicitní víru lze také nalézt mezi lidmi, kteří sami sebe vůbec nepovažují za příslušníky jakéhokoli náboženství. Víra, která dává prostor pro to, aby Bůh působil v životě člověka, a která kladně odpovídá na Boží volání, byť tak činí z hlediska křesťanské věrouky neortodoxně, je pro Halíka tím, co je rozhodující v Božích očích. Toto pojetí stojí na základě naděje, že Bůh povolává lidi ke spáse také mimo hranice křesťanských církví. Tato naděje osvobozuje od představy, že kdo nevyznal výslovně křesťanskou víru, ten je beznadějně ztracen. Protože se tímto vymezuje vůči křesťanskému exkluzivismu, musí Halík zároveň jasně dávat najevo, že není stoupencem náboženského relativismu. Patrně také proto si Halík tolik cení např. Rahnerovy teze o anonymních křesťanech, dokumentů II. Vatikánského koncilu¹¹² a dalších podobných snah.

A právě toto stanovisko balancující mezi dvěma protikladnými extrémními pozicemi je pro evangelizaci velmi významné: Halík staví vedle sebe jednak vyznání jedinečnosti Božího zjevení v Kristu, skrze něhož se lidem otevírá cesta k Bohu, jednak uznání, že se lidem cesta k Bohu může otevřít také jinými způsoby, ačkoli se z našeho pohledu tyto jiné způsoby jeví jako cesty

¹¹² Především dekret o ekumenismu *Unitatis redintegratio* a deklarace o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím *Nostra aetate*

zcela odlišné – jinými slovy cesta k Bohu, na níž ukázal Ježíš Kristus, je přístupná i pro ty, kteří se nechtějí či nemohou stát Kristovými učedníky. Tato dvě rozdílná a určitě smyslu protichůdná tvrzení musejí být pospolu a neustále se navzájem korigovat, a to z toho důvodu, aby nebyl vyprázdňen pravdivý obsah radostné zvěsti. Poněvadž hlasatel evangelia si musí být vědom na jedné straně jeho pravdivosti a jedinečnosti a na druhé straně svého nedokonalého a částečného pochopení této zvěsti. V žádném případě nesmí absolutizovat svoji interpretaci evangelia, neboť tím by byla jeho pravdivost znehodnocena. Ale také nesmí předpokládat absolutní nevědomost a nepochopení u těch druhých. A právě v prostoru, v němž respektují druhého i jeho přesvědčení, právě tam může být evangelium sdíleno a přijímáno ve své opravdovosti a hloubce.

Samozřejmě můžeme s Halíkovým pohledem na „nekřesťany“ nesouhlasit, ale v každém případě jeho pojetí poskytuje významnou pomoc k tomu, aby se z evangelizace nemohlo stát vnučování a aby křesťané nepřestávali v hledání Boha. A minimálně to je významné, neboť je třeba hledat a promýšlet přístupy, které by byly dostatečně odolné proti tomu, aby byla evangelizace oklešťována o své podstatné prvky. Nejen proto Halíkovo pojetí rozhodně stojí za pozornost.

Dalším pozoruhodným přínosem je Halíkovo pochopení současné situace západní společnosti. Jeho velmi pozitivní chápání procesu sekularizace a ateistické kritiky křesťanství může leckoho rozčarovat či vést k polemice. Avšak je třeba uznat, že je i zde věrný své zásadě jít na hlubinu a že vynáší na světlo mnoho cenných a pod povrchem skrytých myšlenek, které druhým umožňují lépe porozumět sobě a světu, v němž žijí. A to není bez významu pro nalézání míst, kde mohou a mají křesťané posloužit.

Evangelizace je významně spjata s konkrétním společenstvím křesťanů, s konkrétní farností. Halík načrtává vizi široce otevřeného společenství, v němž je dostatek prostoru nejen pro jádro, ale také pro lidi hledající a jen částečně se identifikující s křesťanskou věroukou a praxí. Souvisí to zřejmě s jeho ostrým rozlišením pojmů „katolicita“ a „katholicismus“¹¹³. Pojmem „katholicismus“ rozumí určitou dějinnou formu církve, jež se především vymezovala vůči svému okolí a stavěla ochranné hradby proti moderní kultuře. Avšak „katolicita“ církve znamená, že má být obecná, tedy schopná pojmut nejrozličnější styly a kultury, má být prostorem, v němž mohou žít lidé ve smířené různosti – ano „má být“, je to dar a zároveň úkol, který není v tomto světě beze zbytku uskutečnitelný. Halíkovi jde o to, aby se křesťanský sbor (či farnost) stal místem, do nějž může přijít kdokoli, kdo cítí touhu či potřebu „jít do hloubky“, kdo hledá naději, smysl života, laskavou blízkost. Halík tento ideál určitým způsobem uvádí do konkrétní podoby ve své akademické farnosti. Samozřejmě je to zcela specifické společenství jednak s ohledem na toho, kdo je jeho představeným, jednak s ohledem na ty, kdo obsazují lavice kostela, neboť v nich sedí především studenti vysokých škol. Je otázkou, jak je tento ideál radikálně otevřeného společenství uskutečnitelný také v jiných církevních společenstvích. Avšak vzhledem k tomu, že katolicita je výpovědí o církvi ve starověkých vyznáních víry a že křesťanství se dnes jako nikdy dříve setkává s nesčítelným množstvím myšlenkových, kulturních a náboženských proudů, je na místě usilovat o rozumějící otevřenost církví vůči světu, a to nejen v těch církvích, které jsou „katolické“ podle svého názvu.

Mám-li zhodnotit Halíkovo pojetí evangelizace celkově, jak jsem mu porozuměl, vyjádřím předně souhlas, ale také otázku. Souhlas v tom, že

¹¹³ O katolicitě a katholicismu např. v knize *Vzýván i nevzýván*, 3. kapitola s příznačným názvem „Od katholicismu ke katolicitě“, s. 210–257.

evangelizaci není možné zjednodušit a zúžit na jednorázové evangelizační akce, při nichž křesťané na několik okamžiků otevřou dveře kostelů a sálů, přičemž se pokusí nalákat co nejvíce lidí a co nejrychlejší cestou je přivést k víře. Evangelizace znamená také mnohem více než pověření a vyslání několika misionářů do světa. Souhlasím s tím, že evangelizace má být „vnášením terapeutické síly evangelia“¹¹⁴ tam, kde je jí potřeba, totiž do srdcí lidí a také do srdce kultury. Je správné, že Halík nedává žádné laciné „know how“, že úkol evangelizace směřuje na všechny křesťany, ne jen na některé, a že je tím povolává k odpovědnému životu ve víře, naději a lásce vůči Bohu i lidem. Otázkou však je, zda takové pojetí není v některých směrech snad až příliš široké, nevymezené. Nemůže se stát, ačkoli kritizuje jednostrannost některých přístupů k evangelizaci, opět jednostranným tentokrát v jiném ohledu? Je jistě důležité ukázat na dialogický charakter evangelizace. Avšak nehrozí, že v tomto pojetí bude setřen rozdíl mezi dialogem a evangelizací? A neskrývá silný důraz na láskyplnou službu lidem a společnosti nebezpečí, že bude evangelizace prostě ztotožněna s touto službou?

Poslední poznámkou se vracím k definici pojmu evangelizace, jak o ní pojednává Pavel VI. ve zmiňované apoštolské exhortaci *Evangelii nuntiandi*: jde o činnost, která vychází do všech směrů, ke všem lidem, má podoby svědectví životem, slovem, vyučováním, udílením svátostí a obsáhne nespočet různých forem. Neustálým pokušením minulých dob bylo definovat evangelizaci jako něco užšího. Z toho plyne, že křesťané musejí vždy vystupovat proti oklešťujícím tendencím, které se snaží pojmout evangelizaci jako rozsahem menší a snadnější úkol nebo dokonce jako úkol splnitelný v tomto světě. Halík v souladu s tím poukazuje na neredukovatelnou šíři toho, co znamená evangelizace, objasňuje principy, kterých se křesťané mají

114 *Dotkni se ran*, s. 74.

držet, aby nebyla evangelizace nepřiměřeně zjednodušena, a navrhuje oblasti, na něž by se měli zaměřit v současné situaci křesťanstva v České republice a v západním světě. Halík bez pochyby ve svých knihách neřekl vše, co by k němu říci mohl, ale zároveň se při tom vyvaroval neblahého zúžení a zjednodušení.

Seznam literatury

- Evangelii nuntiandi: apoštolská exhortace Pavla VI., Hlásání evangelia z 8. prosince 1975.* Praha: Zvon, 1990
- FISICHELLA, Rino a René LATOURELLE. *Dictionary of fundamental theology.* New York: Crossroad, 1994
- HALÍK, Tomáš. *Co je bez chvění, není pevné: Labyrintem světa s vírou a pochybností.* Praha: Lidové noviny, 2002
- HALÍK, Tomáš. *Oslovit Zachea.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003
- HALÍK, Tomáš. *Vzýván i ne vzýván: Evropské přednášky k filosofii a sociologii dějin křesťanství.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004
- HALÍK, Tomáš. *Noc zpovědníka: Paradoxy malé víry v postoptimistické době.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005
- HALÍK, Tomáš. *Vzdáleným nablízku: Vášeň a trpělivost v setkání víry s nevírou.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007
- HALÍK, Tomáš. *Dotkni se ran: Spiritualita nelhostejnosti.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008
- HALÍK, Tomáš. *Stromu zbývá naděje: Krize jako šance.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009
- HALÍK, Tomáš. *Úvahy na prahu tisíciletí.* Vyd. 2., Praha: Lidové noviny, 2011
- HALÍK, Tomáš. *Chci, abys byl: Křesťanství po náboženství.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012
- HALÍK, Tomáš. *Církev a „částečně identifikování“* [online]. 9. 5. 2004 (cit. 12. března 2013). URL: http://www.halik.cz/clanky/cirkev_ident.php
- New Evangelization for the Transmission of the Christian Faith: Lineamenta* [online]. 2011 (cit. 18. března 2013). URL: http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20110202_lineamenta-xiii-assembly_en.html